

PAUL ȘADURSCHI. CUVÂNT DE ADIO

30.05.1933 – 09.10.2010

Într-o seară a acestei toamne a sunat telefonul. Știam că această invenție, care ne însoțește viața, ne poate aduce vești de tot felul – și bune și rele, sau neutre. Dar, știrea primită în seara zilei de 10 octombrie 2010 m-a marcat în mod deosebit. Un coleg de la Muzeul din Botoșani mă anunța, cu durere în glas, că în noaptea care trecuse inima domnului Șadurschi încetase să mai bată. Știam că era grav bolnav în ultimul timp, că boala necruțătoare a vremurilor noastre roade încet, dar implacabil, din trupul care, o dată cu trecerea anilor, își mai pierduse din frumusețea falnică de odinioară. Dar, cunoscându-i optimismul și împăcarea permanentă cu soarta, pe care le afișa cu naturalețe, nu concepeam că și o asemenea viață se poate sfârși cândva.

Paul Șadurschi s-a născut la 30 mai 1933, în localitatea Copăceni, din fostul județ basarabean Bălți, unde părinții lui erau învățători. O dată cu răpirea Basarabiei în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, părinții s-au stabilit în județul Dorohoi, la Liveni – localitate care a primit ulterior numele marelui fiu al satului, George Enescu. A urmat chemarea profesională a părinților, absolvind celebra școală normală de la Șendriceni, care a dat numeroase generații de merituoși învățători. Și-a utilizat talentul didactic la mai multe școli din județul Botoșani, preocupându-se, în paralel, de perfecționarea sa profesională. Urmându-și vocația pentru istorie, a absolvit, în 1970, facultatea de profil la Universitatea din Iași – în perioada în care era profesor la Liceul din Dumbrăveni (la limita dintre județele Suceava și Botoșani). A lăsat acolo o importantă colecție arheologică – rod al căutărilor neobosite pe teren, așa cum procedase peste tot unde a activat. Fiindu-i recunoscută pasiunea pentru cercetarea arheologică, în 1971, la pensionarea fostului director Simeon Rață, a fost chemat în fruntea Muzeului botoșănean, căruia, printr-o activitate susținută, a reușit să-i confere, în scurt timp, un bine meritat prestigiu științific.

În perioada directoratului său (1971–1979) s-au petrecut câteva evenimente remarcabile pentru istoria instituției pe care o diriguia. La scurt timp de la venirea sa, în 1973, a inaugurat seria sesiunilor științifice, organizate apoi, mulți ani la rând, de Muzeul botoșănean, cu participarea unor nume prestigioase ale vieții științifice din România. A reușit apoi să înscrie muzeul în seria instituțiilor care editau o revistă proprie; după o primă apariție în 1974 (*Din trecutul județului Botoșani*), din 1978 numele revistei Muzeului s-a fixat la *Hierasus*, evocând numele antic al Siretului. Deși de la numărul al II-lea n-a mai fost redactor responsabil, a rămas în colectivul de redacție al revistei până la volumul al VI-lea, contribuind și după aceea cu numeroase materiale la menținerea ținutei științifice a periodicului.

O preocupare constantă a domnului Șadurschi a fost îmbogățirea permanentă a patrimoniului Muzeului și perfecționarea modalităților de etalare muzeologică a exponatelor, nu numai pentru arheologie și istorie, ci și pentru celelalte secții (științele naturii, etnografie, artă, memorialistică). În acest domeniu, talentul său pedagogic înăscut s-a îmbinat în mod armonios cu pasiunea pentru muzeografie. Așa se explică de ce, treptat, Muzeul a primit noi sedii pentru secțiile sale. Un moment de seamă l-a reprezentat inaugurarea, în decembrie 1977, a Muzeului Județean de Istorie, în clădirea monumentală a fostei Prefecturi.

Desigur, pe primul plan al preocupărilor sale s-a aflat întotdeauna arheologia, pentru că – înainte de orice – dl. Șadurschi a fost un arheolog, primind, în ultima perioadă, și calitatea oficială de *expert*. A cutreierat fiecare sat din componența comunelor județului, cunoscând astfel toate așezările arheologice mai importante, precum și colecțiile locale. În felul acesta, a reușit să elaboreze, în 1976, împreună cu doi reprezentanți de seamă ai cercetării preistorice românești – unul de la București, celălalt de la Iași (Al. Păunescu și, respectiv, V. Chirica) – primul repertoriu arheologic al unui județ din România, pentru care a primit, pe bună dreptate, premiul Academiei Române. Chiar dacă de atunci s-au mai finalizat repertoriile a vreo 20 de județe, totuși lucrarea din 1976 a rămas un reper metodologic pentru toate celelalte realizări de acest fel. Mai mult, împreună cu Al. Păunescu, a încercat să pregătească o nouă ediție, mult augmentată și îmbunătățită, a repertoriului arheologic al județului Botoșani, pregătind, în acest sens, micromonografiile arheologice ale comunelor (în ordinea lor alfabetică). Din păcate, cei doi autori n-au apucat să finalizeze decât câteva din aceste micromonografii (literele A și B), dar în manuscris se găsesc date importante și despre celelalte. Să sperăm că cineva, cândva, va găsi răgazul și pasiunea necesară pentru a încheia acest proiect ambițios – și totodată necesar din punct de vedere științific.

Activitatea pe teren a însemnat și participarea la numeroase campanii arheologice, care au adus materiale valoroase atât pentru colecțiile muzeului, cât și pentru patrimoniul cultural național. Amintim dintre șantierele cele mai importante pe cele de la Strahotin (o mare necropolă getică), Lozna (așezări lacustre în turbărie), Prăjeni (necropole plane și tumulare, îndeosebi din epoca bronzului), Cotu (com. Copălău) și Ibănești (cetăți getice), Botoșani-*Groapa lui Ichim* (așezare a dacilor liberi de la sfârșitul secolului II d.Hr.) ș.a.

Merită menționat faptul că Paul Șadurschi a fost convins de necesitatea muncii în echipă – fapt dovedit atât de colaborările pe șantierele arheologice, cât și în activitatea de valorificare a rezultatelor cercetării prin studii de specialitate. Importanța obiectivelor abordate și a descoperirilor realizate a atras atenția unor specialiști de marcă, cu care a elaborat mai multe lucrări. În afară de colaboratorii din Botoșani, amintim aici pe cei din București și Iași (Al. Păunescu, Emil Moscalu, V. Chirica, Silvia Teodor, Victor Spinei ș.a.), care, prin prestigiul numelui lor, au certificat valoarea descoperirilor făcute de arheologul Paul Șadurschi. Și-a publicat contribuțiile în primul rând în revista Muzeului (*Hierasus*), dar și în *Prähistorische Zeitschrift* (Berlin), *SCIVA, Materiale și cercetări arheologice*, *Cronica cercetărilor arheologice*, *Revista muzeelor și monumentelor* (București), *Arheologia Moldovei*, *Cercetări istorice* (Iași), *Suceava*, *Forum cultural* (Botoșani) ș.a.

Personal, în cele cinci campanii (1985–1989) pe care le-am efectuat împreună la Prăjeni, în punctele Nelipești, Alimândra, Țarna Mare și Lutărie, m-am convins de calitățile umane extraordinare ale d-lui Șadurschi. Vorba caldă, gândul curat, delicatețea sufletească, optimismul ușor ironic (uneori cu nuanțe de fatalism), angajamentul total în acțiune, dorința sinceră de a se înțelege cu semenii lui – sunt doar câteva din trăsăturile pe care le-am putut surprinde în lunile petrecute împreună pe șantier, ca și în zilele de muncă încordată la prelucrarea materialelor rezultate. Ori de câte ori am mai avut ocazia să trec prin Botoșani mi-a făcut o plăcere deosebită să-l reîntâlnesc și să discut cu Domnia Sa. Din păcate, în ultimul timp acest lucru a devenit imposibil, datorită agravării stării de sănătate.

O întâmplare mi se pare relevantă pentru caracterul d-lui Șadurschi. După evenimentele deschizătoare de speranțe de la sfârșitul anului 1989, colegii din muzeul botoșănean i-au încredințat din nou conducerea instituției. Dar, povara prea grea a unei democrații care trebuia înțeleasă din mers i-a făcut pe unii (din păcate, destul de numeroși) să considere că de acum au numai drepturi, nu și îndatoriri, iar sarcinile de serviciu ar fi fost facultative. Omul Șadurschi, care toată viața fusese adeptul muncii depline, s-a văzut în postura fie de a lua atitudine împotriva celor ce nu-și făceau datoria și, deci, să intre în conflict cu aceștia, fie de a asista pasiv la degradarea atmosferei din colectiv. A preferat ca, doar după câteva luni, să se retragă de la conducerea instituției, în așteptarea unor vremuri normale, când toată lumea va conștientiza necesitatea îndeplinirii sarcinilor postului, dacă se dorește într-adevăr ca ansamblul să meargă bine. Și-a continuat apoi cu conștiinciozitate activitatea de muzeograf, până la pensionarea survenită în 1998, dar a mai venit ani de-a rândul pe la Muzeu, pentru a prelucra numeroasele materiale existente în depozite sau pentru a-i sfătui pe

colegii mai tineri, care îi solicitau ajutorul. A colaborat și la noua revistă de specialitate (*Acta Moldaviae Septentrionalis*), scoasă în prezent de Muzeul Județean Botoșani.

Pentru întreaga sa activitate, în 2004, a primit Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler – distincție pe deplin meritată.

Prin activitatea de excepție pe care a desfășurat-o, numele lui Paul Șadurschi va rămâne înscris la loc de cinste în istoria muzeografiei și culturii botoșănene, iar contribuțiile sale științifice vor continua să fie citite și citate de specialiști, prin valoarea deosebită a conținutului lor.

Sit tibi terra levis !

NICOLAE URSULESCU

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

1. *Aplicarea legilor de reformă agrară din anii 1918–1921 în fostul județ Botoșani*, în *AIPI*, 10, 1973, p. 267–294.
2. *Lupta țărănimii botoșănene pentru pământ în perioada 1917–1922*, în vol. *Din trecutul județului Botoșani*, Botoșani, 1974, p. 213–222.
3. *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I–II, București 1976, (în colab.).
4. *Tezaurul de la Dersca (jud. Botoșani)*, în *CercetIst*, s.n., VII, 1976, p. 83–90 (în colab.).
5. *Descoperiri paleolitice și postpaleolitice la Mitoc – Pîrîul lui Istrate (jud. Botoșani)*, în *Hierasus*, I, 1978 (1979), p. 63–74 (în colab.).
6. *Descoperirile arheologice de la Lozna, comuna Dersca, județul Botoșani*, în *Hierasus*, I, 1978 (1979), p. 121–139 (în colab.).
7. *Circulația monetară în sec. II î.e.n. – IV e.n. în județul Botoșani*, în *Hierasus*, I, 1978 (1979), p. 187–196 (în colab.).
8. *Nicolae Gostar*, în *Hierasus*, I, 1978 (1979), p. 573–579.
9. *Dépôt d'outils en fer d'époque La Tène de Lozna, dép. de Botoșani*, în *Inventaria Archaeologica*, fasc. 11 (R 71a), București, 1979, 13 pl. (în colab.).
10. *Considerații de ordin metodologic privind realizarea Repertoriului arheologic județean*, în *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 229–238 (în colab.).
11. *Secția de istorie a Muzeului Județean Botoșani*, în *RMM–Muzeu*, 16, 1979, 5, p. 3–12 (în colab.).
12. *Descoperiri arheologice de la Lozna, comuna Dersca. Așezarea hallstattană*, în *Materiale* (Oradea), 13, 1979, p. 81–83 (în colab.).
13. *Așezarea din cea de-a doua epocă a fierului de la Lozna, jud. Botoșani*, în *Materiale* (Tulcea), 14, 1980, p. 225–235 (în colab.).
14. „Troianul” Moldovei de Sus, în *Materiale* (Tulcea), 14, 1980, p. 321–324.
15. *Toporul cu gaură transversală descoperit la Oroftiana de Sus pe Prut*, în *Hierasus*, IV, 1981, p. 7–11.
16. *Descoperirile din prima epocă a fierului de la Lozna – Dealul Morii (jud. Botoșani)*, în *Hierasus*, IV, 1981, p. 13–44 (în colab.).
17. *Noi descoperiri de amfore romane în județul Botoșani*, în *Hierasus*, IV, 1981, p. 51–62 (în colab.).
18. *Două engolpioane bizantine descoperite în Moldova și câteva observații pe marginea lor*, în *SCIVA*, 33, 1982, 2, p. 182–190 (în colab.).
19. *Așezarea eneolitică din turbăria de la Lozna (jud. Botoșani)*, în *Materiale* (Brașov), 15, 1983, p. 86–92.
20. *Necropola de tip Sântana de Mureș – Cerneahov de la Mihălășeni, județul Botoșani*, în *Suceava*, X, 1983, p. 841–846 (în colab.).
21. *Începuturi muzeografice la Botoșani*, în *RMM–Muzeu*, 22, 1985, 3, p. 66–69.
22. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. I. Comuna Albești*, în *Hierasus*, V, 1983, p. 221–269 (în colab.).
23. *Săpăturile din 1985 din necropola tumulară de la Prăjeni (jud. Botoșani)*, în *Hierasus*, VI, 1986, p. 15–23 (în colab.).
24. *Celturi de bronz de factură răsăriteană descoperite pe teritoriul județului Botoșani*, în *Hierasus*, 6, 1986, p. 25–32 (în colab.).
25. *Cetatea getică de la Cotu-Copalău [jud. Botoșani, sec. IV–III î.e.n.]*, în *Hierasus*, VI, 1986, p. 33–39 (în colab.).
26. *Două noi așezări geto-dacice descoperite la Cotu Miculinți și Strahotin, județul Botoșani (sec. II–III e.n.)*, în *Hierasus*, VI, 1986, p. 41–49.
27. *Noi date privind evoluția Hallstattului timpuriu în nordul Moldovei*, în *SympThrac*, IV, 1986, p. 43–44 (în colab.).
28. *Mormintele de inhumație, de tip Costișa, descoperite la Prăjeni (jud. Botoșani)*, în *SCIVA*, 39, 1988, 1, p. 45–52 (în colab.).
29. *Piese metalice din epoca bronzului descoperite pe teritoriul județului Botoșani*, în *Hierasus*, VII–VIII, 1988 (1989), p. 157–182.

30. *O nouă cetate getică aparținând aspectului cultural Canlia la Ibănești (jud. Botoșani)*, în *Hierasus*, VII–VIII, 1988 (1989), p. 183–199 (în colab.).
31. *Date istorico-arheologice privind dinamica locuirii în bazinul Miletinului*, în *Hierasus*, VII–VIII, 1988 (1989), p. 281–298 (în colab.).
32. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. II. Comuna Avrămeni*, în *Hierasus*, VII–VIII, 1988 (1989), p. 299–336 (în colab.).
33. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. III. Comuna Bălușeni*, în *Hierasus*, VII–VIII, 1988 (1989), p. 337–369 (în colab.).
34. *Contribution à la connaissance des liaisons entre le bassin supérieur de Tisza et l'espace est-carpatic au début du Hallstatt*, *SympThrac*, 9, 1992, p. 122–123 (în colab.).
35. *Necropola getică de la Strahotin – Dângeni, jud. Botoșani*, în *Materiale*, s.n., partea I, 1992, 173–185.
36. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. Municipiul Botoșani*, în *Hierasus*, IX, 1994, p. 11–48 (în colab.).
37. *Topoarele de piatră descoperite accidental, în zona comunei Suharău, județul Botoșani*, în *Hierasus*, IX, 1994, p. 49–55 (în colab.).
38. *Rezultatele sondajului arheologic de la Ghilănești – Botoșani*, în *Hierasus*, IX, 1994, p. 167–180.
39. *Săpăturile de salvare de la „Stânca Doamnei” (sat Stânca-Ștefănești, județul Botoșani)*, în *Hierasus*, IX, 1994, p. 181–193 (în colab.).
40. *Muzeul și satul. Marginalii la o manifestare cultural-sătească – Vorona, 29 mai 1993*, în *Hierasus*, IX, 1994, p. 551–552 (în colab.).
41. *Așezarea getică întărită de la Cotu-Copălău*, în *ArhMold*, 17, 1994, p. 169–181 (în colab.).
42. *Botoșani*, în *CCA 1993*, Satu Mare, 1994, p. 7 (în colab.).
43. *Botoșani, „Groapa lui Ichim”*, în *CCA 1994*, Cluj-Napoca, 1995, p. 13 (în colab.).
44. *Cotu, „Jorovlea”, com. Copălău, jud. Botoșani*, în vol. *Situri arheologice cercetate în perioada 1983–1992*, Brăila, 1996, p. 36 (în colab.).
45. *Ghilănești, com. Cristești, jud. Botoșani*, în vol. *Situri arheologice cercetate în perioada 1983–1992*, Brăila, 1996, p. 52.
46. *Ibănești, „Măgura Ibăneștilor”, jud. Botoșani*, în vol. *Situri arheologice cercetate în perioada 1983–1992*, Brăila, 1996, p. 61–62 (în colab.).
47. *Prăjeni, jud. Botoșani*, în vol. *Situri arheologice cercetate în perioada 1983–1992*, Brăila, 1996, p. 92–93 (în colab.).
48. *Suharău, jud. Botoșani*, în vol. *Situri arheologice cercetate în perioada 1983–1992*, Brăila, 1996, p. 110.
49. *Figurina antropomorfă din os descoperită la Ștefănești-Botoșani*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 7–20 (în colab.).
50. *Cercetările arheologice de la Botoșani „Groapa lui Ichim (campaniile 1991–1992)”*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 21–36 (în colab.).
51. *Așezarea dacilor liberi de la Botoșani „Groapa lui Ichim” (sfârșitul secolului II d. Chr.). Raport de săpătură pe anul 1993*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 37–48 (în colab.).
52. *Așezarea dacilor liberi de la Botoșani „Groapa lui Ichim” (sec. II d. Chr.). Raport de săpătură pe anul 1994*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 49–56 (în colab.).
53. *Botoșanii, între legendă și dovezi arheologico-istorice*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 57–62.
54. *Dovezi arheologice de autohtonie, continuitate și romanizare la Botoșani*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 63–66.
55. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. VI. Comuna Broscăuți*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 67–80 (în colab.).
56. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. VII. Comuna Bucecea*, în *Hierasus*, X, 1996, p. 81–97 (în colab.).
57. *Botoșani – „Groapa lui Ichim”, jud. Botoșani*, în *CCA 1983–1992*, București, 1997, p. 8–9.
58. *Prăjeni*, în *CCA 1983–1992*, București, 1997, p. 76–78 (în colab.).
59. *Strahotin, com. Dângeni*, în *CCA 1983–1992*, București, 1997, p. 104–105.
60. *Câteva monede inedite din colecția Muzeului de Istorie din Botoșani*, în *Hierasus*, XI, 2001, p. 55–79 (în colab.).
- 61–62. *Botoșanii – „un Eldorado al arheologiei românești” (I)*, în *Forum cultural*, II, 1, martie 2002, p. 2–5; (II), II, 2, iunie 2002, p. 3–6.
63. *Așezarea getică întărită de la Cotu-Copălău*, în *Forum cultural*, II, 4, dec. 2002, p. 3–6 (în colab.).
64. *Une tombe à inhumation trouvée à Prăjeni (dép. de Botoșani, Roumanie) et le début de la période hallstattienne dans la région des Carpates Septentrionaux*, în *PZ*, 79, 2004, 1, p. 45–56 (în colab.).
65. *Sondajul arheologic efectuat în așezarea Cucuteni B₂ Ștefănești-La Stârcea (1974–1975)*, în *Acta Moldaviae Septentrionalis*, 3, 2004, p. 296–312 (în colab.).
66. *Un mormânt de înhumatie descoperit la Prăjeni (jud. Botoșani) și unele probleme privind începutul Hallstatt-ului în regiunea Carpaților Nordici*, în *ArhMold*, 28, 2005, p. 125–138 (în colab.).
- 67–68. *Muzeul Dorohoiului (I)*, în *Forum cultural*, VI, 4, dec. 2006, p. 36–38; (II), VII, 1, martie 2007, p. 33–36 (în colab.).
- 69–73. *Comoara din bahnă (1)*, în *Forum cultural*, VII, 4, dec. 2007, p. 6–10; (2), VIII, 2, iunie 2008, p. 6–9; (3), VIII, 3, sept. 2008, p. 5–7; (4), VIII, 4, dec. 2008, p. 9–12; (5), IX, 1, martie 2009, p. 4–6 (în colab.).

Botoșani, 27.11.2004 (deschiderea expoziției Cucuteni la Muzeul Județean Botoșani)

